

СОЦІАЛЬНИЙ ПРОГРЕС ЯК МЕТА ТА КРИТЕРІЙ СТАЛОГО РОЗВИТКУ

к.е.н. Герасименко Г.В.

Інститут демографії та соціальних досліджень НАНУ, м. Київ

Усвідомлення глобальних загроз та викликів сучасності призводить до необхідності перегляду пріоритетів суспільного розвитку, обґрунтування нових цілей та завдань, які постають перед міжнародною спільнотою та національними урядами країн, вибору оптимальних моделей функціонування економік та забезпечення належної якості життя населення. Саме тому актуалізується необхідність оновлення методологічних підходів до розуміння базових категорій суспільно-наукового знання, до яких належить й поняття «соціального прогресу». Основоположні міжнародні документи визначають рамкові підходи до розуміння цієї категорії в контексті загальних гуманістичних ідей, що проголошують людину, її гідність та особистість, дотримання всебічних прав та можливостей розвитку власне метою та критерієм прогресу [1; 2]. Теперішній етап посткризового розвитку формує суспільний попит на впровадження нових трактувань соціального прогресу, що відповідали б вимогам відмови від стандартів «суспільства споживання» та нарощування матеріального добробуту.

У відповідності до цього бачення, соціальний прогрес може визначатися як спрямований поступальний рух, за якого позитивна динаміка кількісних показників, що характеризують окремі складові людського розвитку, супроводжується якісними зрушеннями в різних сферах суспільного буття та відповідними змінами в свідомості населення (ціннісні орієнтації, особливості способу життя, вибір життєвих пріоритетів, ставлення до споживання, природокористування тощо).

Таке трактування соціального прогресу робить доцільним перехід від оцінки «ресурсних» показників розвитку соціальної сфери (наприклад, нормативи забезпечення населення лікарями або вчителями, медичними або освітніми закладами певних потужностей, бюджетного фінансування галузей соціальної сфери) до якісних показників, що характеризуватимуть фактичні результати суспільного прогресу або так звані «соціальні ефекти» (стан здоров'я населення, якість освіти, рівень соціальної інтеграції та безпеки в суспільстві). В цьому контексті також актуалізується доцільність більш широкого застосування суб'єктивних оцінок результатів соціальної політики, зокрема деприваційного підходу, що характеризує виключення окремих категорій населення з користування такими суспільними благами, як гідні умови проживання, доступ до освітніх, медичних, соціальних послуг, інфраструктури тощо, а також проведення опитувань населення щодо рівня задоволення їх якістю та доступністю.

Досягнення поставлених цілей соціального розвитку передбачає відповідність прогресу певним критеріям, які дозволяють характеризувати його як «соціальний»:

1) справедливий розподіл результатів прогресу (дотримання принципу соціальної справедливості в контексті міжпоколінної солідарності, гендерної рівності, доступності залежно від освітніх, доходних, територіальних можливостей населення, вирівнювання міжпоселенських та регіональних диспропорцій);

2) сталий характер прогресу, тобто орієнтація на довгостроковий стійкий результат, а не на миттєві наслідки;

3) незворотність прогресу, а саме – неприйняття суспільною свідомістю можливості повернення до попередніх стандартів;

4) збалансованість прогресу, що передбачає узгодження пріоритетів розвитку, які можуть вступати між собою в протиріччя: «нарощування виробництва – погіршення екологічної ситуації»; «зростання споживання – вичерпання ресурсів»;

5) «керованість» прогресу, тобто підпорядкованість визначеним цілям розвитку, обґрунтування раціональних «меж зростання»;

6) комплексний характер прогресу, що виражається у формі: «горизонтальних» зв'язків між різними складовими людського розвитку («вищі освітні здобутки → вища конкурентоздатність на ринку праці → вища заробітна плата → кращі умови проживання → кращий стан здоров'я → довші тривалість життя») та «вертикальних» взаємозалежних впливів: «індивідуальний рівень (домогосподарство, особа) ↔ мікрорівень (підприємство/галузь/сектор економіки) ↔ регіональний рівень ↔ макрорівень (держава)».

Саме таке трактування соціального прогресу, що оцінений з точки зору якісних зрушень у способі життя, пріоритетах та світоглядних орієнтаціях населення, може стати критерієм і мірилом розвитку, індикатором ефективного цілепокладання державної політики та спрямування ресурсів розвитку.

1. Декларация социального прогресса и развития // Принята резолюцией 2542 (XXIV) Генеральной Ассамблеи ООН от 11.12.69 // http://www.un.org/ru/documents/decl_conv/declarations/socdev.shtml

2. Человеческое развитие: новое измерение социально-экономического прогресса. Уч. пособие под общ. ред. В.П. Колесова. – М.: Права человека, 2008.